

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה
התכנית להוראת המדעים והטכנולוגיה

מדריך לכתיבת סקירת ספרות

מתכונת חדשה

טיוטה 6 (22.6.2012)

1. הקדמה

סטודנטים הלומדים בתכנית לתואר שני בהוראת המדעים והטכנולוגיה במסלול הכללי נדרשים לכתוב סקירה ספרות בנושא נבחר, כחלק מתכנית הלימודים ודרישות התואר. בכתיבת עבודה זו, עליכם להביא לידי ביטוי את הידע והכישורים שרכשתם בלימודי התואר השני, כגון הצגת שאלה או סוגיה מחקרית, איתור ספרות מדעית הקשורה בנושא הנדון, ניתוח המידע או הדעות השונות אודות הנושא והסקת מסקנות בשאלה הנדונה.

מטרת מסמך תמציתי זה להדריך אתכם בכתיבת העבודה, כולל מבנה העבודה, היקפה והקריטריונים להערכתה. לדעתנו, אלו שילמדו היטב מדריך זה ויעזרו בו בכתיבת סקירת הספרות יוכלו לסיים את כתיבת העבודה שבועות אחדים.

2. מהו המבנה העבודה ומה היקפה?

אנו ממליצים לערוך את העבודה לפי המבנה הבא

דף שער חיצוני

דף שער פנימי

תקציר (כחצי עמוד עד עמוד אחד)

תוכן העניינים

בכל החלק הנ"ל מספר העמודים הוא באותיות רומיות I, II, III.....

מספר העמודים 1, 2, 3 מתחיל מכאן

סקירת הספרות תכלול 5 חלקים עיקריים, כמוצג להן.

חלק ראשון:

פרק 1: מבוא (עמוד אחד)

- 1.1 כותרת...
- 1.2 כותרת...

חלק שני: גוף העבודה

סקירת ההיבטים המרכזיים בנושא פרקים 2, 3, 4, 5 (10 עמודים)

פרק 2: (היבט ראשון) כותרת... (2-3 עמודים)

- 2.1 כותרת...
- 2.2 כותרת...
- 2.3 כותרת...
- 2.4 כותרת...

פרק 3: (היבט שני) כותרת... (2-3 עמודים)

- 3.1 כותרת...
- כנ"ל

פרק 4: (היבט שלישי) כותרת... (2-3 עמודים)

- 4.1 כותרת...
- כנ"ל

פרק 5: (היבט רביעי) כותרת... (2-3 עמודים)

- 5.1 כותרת...
- כנ"ל

חלק שלישי

פרק 6: מסקנות (עמוד אחד)

- 6.1 כותרת...
- 6.2 כותרת...

חלק רביעי רשימת מקורות

חלק חמישי נספחים

בפירוט לעיל רואים כי כל אחד מהפרקים 2-5 בחלק השני מתחלק ל- 3-4 תת סעיפים. כל פרק יהיה בהיקף כולל של 2-3 עמודים (2.5 עמודים במוצק, סה"כ 10 עמודים)

מומלץ מאוד להקפיד על הכלל לפיו אין לכתוב יותר מעמוד אחד ללא כותרת. מומלץ לנסח את כל כותרות הפרקים ו\או תת-הפרקים בצורת שאלה. לדוגמה במקום לכתוב כותרת "גישות להוראת שברים" כתבו "מהן הגישות השכיחות להוראת הנושא שברים?"

הדרישות לכתיבת העבודה

- היקף העבודה כולה הוא כ- 12 עמודים, לא כולל דפי שער, רשימת מקורות ונספחים.
- אפשר להרחיב מעט את היקף העבודה, אבל עבודה שתקיף יותר מ- 15 עמודי טקסט תוחזר למגיש על הסף.
- הגבלת הקף העבודה מחייב התייחסות עניינית ותמציתית לנושא הנדון, ללא חזרות מיותרות ומבלי לוותר על דיון מעמיק בכל ההיבטים המרכזיים בנושא.
- יש לכתוב את כל העבודה בגופן 12 רווח 1.5. כותרות אפשר לרשום בגופן 14 או 16.
- העבודה תתבסס על כ- 10 מקורות, מהם לפחות 5 יהיו מאמרים שפורסמו בכתבי עת מדעיים באנגלית. שאר המקורות יהיו מתוך כתבי עת או ספרים בעברית או אנגלית.

להלן הסבר תמציתי על אופן כתיבת הפרקים השונים בסקירת הספרות

3. איך מתחילים?

- לפני שתתחילו לכתוב, תכננו את מבנה העבודה, כלומר, את ראשי הפרקים.
- לתשומת לבכם: הטעות הנפוצה ביותר בקרב סטודנטים היא להתחיל לכתוב ללא תכנית!
- הדבר דומה לאדם הבונה את ביתו ללא תכנית. האם הייתם מתחילים ביציקות בטון ובניית קירות בלוקים בביתכם ללא תכנית בנייה? באותה מידה, אל תכתבו בלי לתכנן את עבודתם.
- אספו מאמרים הקשורים לעבודה, ערכו רשימת נקודות או היבטים עליהם תרצו לכתוב.
- על בסיס החומר הראשוני שאספתם, תכננו מה יופיע בפרק המבוא (פרק 1) בגוף העבודה (פרקים 2-5) ובפרק המסקנות (פרק 6).
- רשמו את המקורות שתשתמשו בהם בכל סעיף.
- מומלץ לערוך את רשימת המקורות בסוף העבודה כבר בשלב ההתחלה ולאורך העבודה כולה.

4. מה מטרת פרק המבוא וכיצד לכתוב פרק זה?

המטרה של פרק המבוא היא להציג לקורא את המטרה הכללית של העבודה, הצורך בה, למי היא מיועדת ומה התועלת בה. מומלץ להתחיל את העבודה בהצגת שאלה, סוגיה, בעיה או צורך חדש העומדים בפני אנשי החינוך, וממנה עולה הצורך בעבודה הנוכחית. הצגת מטרת העבודה תתבסס על הספרות ולא על ניסיונו האישי של הכותב.

הציגו את הרקע לעבודתכם, כגון:

- בשנים האחרונות חל שינוי ב...
- לאור הגישה החדשה בהוראת...
- לאור הקשיים של תלמידים בלימוד...
- לאור תיאוריית הלמידה....
- לאור היתרונות שמונה הספרות על הוראה בגישה....
- לאור ממצאי מחקרים המראים כי...
- לאור השקעת משאבים בתקשוב...

הציגו נקודת קושי, כגון:

- מצד אחד... מצד שני... (להציג שתי נקודות מנוגדות זו לזו ולא משלימות זו את זו)
- למרות המאמצים לשנות... לשפר....
- אולם, הממצאים של יישום... אינם עונים על הציפיות..
- למרות הציפיות מ...
- על אף....

הציגו 2-3 שאלות מנחות לעבודתכם

מכאן עולה הצורך בעבודה שמטרתה לענות על השאלות הבאות

- מהם המאפיינים של...
- מהו התהליך בו...
- באילו אופנים ובאיזו מידה משפיע X על Y...
- האם קיימים הבדלים בין... לבין...
- מה מראים המחקרים שבדקו את...

הביאו בחשבון כי הניסוח הראשוני של השאלות אינו מחייב. לא כדאי להשקיע בכך מאמצים בשלב כתיבת הטיוטה. בדרך כלל השאלות שהעבודה עוסקת בהן מתחדדות ומתבהרות תוך כדי כתיבה. אז אנו שבים ומנסחים ביתר פירוט או יתר דיוק את השאלות המנחות.

5. כיצד תכתבו את פרקים 2, 3, 4, 5 בעבודתכם?

- חזרו לרשימת הנקודות שהכנתם ובחרו 4 נקודות עיקריות עליהן תרצו לכתוב.
- כל אחת מהן תהיה נושא של אחד הפרקים 2-5.
- אם תרצו לחלק את עבודתכן ל- 2 או 3 נקודות בלבד, עליכם להתייעץ על כך עם המנחה ולקבל את אישורו.
- תתחילו לעבוד על כל הפרקים במקביל, ולא בטור, כדי "לעשות סדר" מראש ולהימנע מחזרות מיותרות.
- אפשר לתכנן את פרקי העבודה לפי השאלות המנחות שהצגתם לעבודה, ואז לרשום את שמות הפרקים בניסוח זהה או דומה לשאלות המנחות.
- בתחילת כל פרק, רשמו במילים חופשיות מה ברצונכם לטעון (ולא על מה ברצונכם לדון) באותו הפרק.
- רשמו מידי פעם משפטי קישור בתחילה או בסיום של פסקה, כדי ליצור רצף בפיתוח הנושא.

לדוגמה

פרק 4: מדוע התלמידים מתקשים בלימוד...?

בפרק זה ברצוני לטעון ש: (כתבו בצורת סיפור המתפתח מנקודה לנקודה)

- בפרקים הקודמים ראינו כי...
- התלמידים בישראל מתקשים בלימוד הנושא...
- הדבר בא לידי ביטוי בתוצאות בחינות...
- אחד הגורמים לכך הוא (שיטת ההוראה \ כתות הטרוגניות...)
- מחקר שנערך ב... ובדק את... הראה כי....
- מכאן ניתן ללמוד כי...
- בפרק הבא בעבודה זו נבדוק... נבחן... נדון ב...

- יש גם לזכור שטענות צריכות להתבסס על נימוקים. לכן רצוי להיעזר במילים שמצביעות על סיבות, היסקים השוואת, ניגודים, וכדומה. למשל:

- לכן...XYZ
- אז...XYZ
- ABC נובע מכך ש...XYZ
- XYZ תקף כי...ABC
- מתוך A נובע X
- טענה X זהה/דומה/שונה/הפוך!/ ל-A
- בניגוד ל-A, P הוכיח ש-X

- באופן דומה, כתבו נקודות "בנוסח ברצוני לטעון ש..." בתחילת כל פרק. השאירו נקודות אלו בתוך העבודה לאורך כל הדרך. מחקו אותן רק בשלב הסופי של עריכת העבודה לפני הגשתה.

6. כיצד לכתוב את פרק המסקנות?

פרק המסקנות נועד לענות על השאלות המנחות לעבודה. הדרך הקלה ביותר לכתוב פרק זה היא לחזור על השאלות המנחות שהצגנו בפרק המבוא ולענות עליהן, בהתבסס על פרקים 2-5 בעבודה. לדוגמה:

- השאלה הראשונה שהנחתה בעבודה זו היא "XXXXX?". כפי שראינו בפרק XXX, אין תשובה חד משמעית לשאלה זו... ניתן להצביע על מספר גורמים... נושא זה לא נחקר דיו....
- השאלה השנייה שהצגנו במחקר זה (הערה: עבודה גם עיונית היא סוג של מחקר) היא XXX... כפי שראינו בפרקים 4,5....
- השאלה השלישית שהצגנו במחקר זה היא... בפרקים... בעבודה זו ראינו כי....

לתשומת לבכם: פרק המסקנות אינו פרק "סיכום ומסקנות". אין צורך "לסכם את העבודה" כלומר לחזור במילים אחרות על מה שכבר נכתב, אלא לכתוב מה למדנו מעבודה זו.

סיכום העבודה כולה מופיע בפרק התקציר בתחילת העבודה.

7. כללים מנחים לעבודה – "עשה ואל תעשה"

- יש לבסס כל הגדרה, טענה, ממצאים או מסקנות על אינטגרציה של מספר מקורות מדעיים.
- לתשומת לבכם: שגיאה נפוצה בקרב סטודנטים היא לבסס כל קטע בעבודה על מאמר אחד, או "לסכם" מאמר שמצאתם. זה הסימן הברור ביותר לעבודה שטחית.
- ראו באתר המחלקה "מדריך לציטוט מקורות ולעריכת רשימת מקורות".

- ראו באתר המחלקה "מדריך לחיפוש מידע ברשת" (כגון ב- EBSCO).
- הורידו מדריכים מעודכנים של מסמכים אלו. אל תסמכו על הגרסאות שקיבלתם בקורסים שלמדתם.
- אפשר להוסיף בנקודות מסוימות בעבודה ידע אישי או עמדה אישית, אבל רק כהערת שוליים או כהרחבה. זכרו שסקירת ספרות כשמה כן היא – סקירת מה שנכתב בספרות המדעית. כמו כן, זכרו שגם עמדה אישית צריך להיות מנומקת וקשורה לספרות. לדוגמה: "המסקנה של X (2001) כפשוטה מעוררת ספק. כדי להדגים את הבעייתיות, אני מביא דוגמא מניסיוני... הדוגמא מראה..." או "לדעתי העמדה של X (2001) היא קיצונית מדי, מניסיוני..."
- חובה לכלול בסקירת ספרות ממצאים ממחקרים שנעשו בנושא הנדון. כאשר מצטטים מחקר, יש לרשום פרטים מלאים על המחקר, כגון מטרת המחקר, האוכלוסייה, המדינה בה נעשה, מה התלמידים למדו, שיטת איסוף הממצאים והמסקנות.
- רצוי להביא ציטטות ממאמרים, אבל יש לזכור לרשום את הציטטה במירכאות, לציין את המקור כולל העמוד בו מופיע הציטטה. למשל אפשר לכתוב כך: במילים של X, הבעיה היא ש- "...תלמידים לא יודעים..." (X, 2011, עמ' 23).
- לתשומת לבכם: טעות נפוצה בקרב סטודנטים היא לכתוב בצורה כללית מידי, לדוגמה: "במחקר שבוצע באוסטרליה מצאו שהישיגי הבנות בלימוד הנושא... עולים על הישיגי הבנים באותו תחום". במקום זאת יש לרשום דברים קונקרטיים, כגון: להלן דוגמה ממחקר שנעשה באוסטרליה בשנת 2008 ונועד לבדוק את... המשתתפים היו 500 תלמידי כתות ט'... התלמידים למדו... ככתות בקורת שמשו תלמידים שלמדו... הנתונים נאספו באמצעות... הממצאים הראו כי...

8. הערות בענייני סגנון כתיבה

- בדרך כלל לא מקובל לכתוב בגוף ראשון, כגון: בעבודה זו ברצוני... לדעתי... הגעתי למסקנה....
- במקום זאת אפשר לכתוב בגוף ראשון-רבים, כגון: כפי שראינו בפרק... אנו יכולים להסיק ש... למדנו כי... (הכוונה היא שהכותב יחד עם הקורא לומדים את הנושא...)
- אפשרות נוחה היא להשתמש בעבודה כולה או בפרק מסוים בנושא המשפט. לדוגמה: עבודה זו תבדוק... פרק זה דן ב...
אפשרות נוספת היא לכתוב משפטים ללא ציון נושא ישיר במשפט, כגון: מטרת העבודה היא לבדוק... מטרת פרק זה היא לדון ב... סקירת המאמרים בפרק זה מלמדת כי...
אפשר לשלב שיטות שונות מאילו המוזכרות לעיל

9. כללים לשילוב איורים וטבלאות בעבודה

- רצוי לשלב בעבודה איורים כגון תמונות, גרפים, תרשימי מלבנים וכדומה.

- מתחת לכל איור תופיע כותרת ממוספרת, כגון "איור 1: הישגי התלמידים במתמטיקה במבחן מיצ"ב בשנים 2005-2010".
- אם משלבים טבלה בתוך העבודה, רושמים כותרת ממוספרת מעל הטבלה, כגון "טבלה 1: XXXX".
- בגוף העבודה יש להתייחס לתוכן האיור או הטבלה, כגון הגרף באיור 1 ממחיש כי.... בטבלה 2 אנו רואים כי....
- אין לשלב בעבודה תמונות או איורים כלשהם "לקישוט"

10. קריטריונים להערכת העבודה

10%	הצגת מטרת העבודה, הצורך בה ושאלות מנחות
10%	חלוקת גוף העבודה ל-4 תת פרקים (או פחות מכך, באישור המנחה), המתקשרים זה לזה
40%	כתיבת חלקי העבודה השונים וביסוסם על אינטגרציה של מקורות שונים
20%	כתיבת פרק מסקנות העונה על השאלות המנחות, בהתבסס על גוף העבודה
10%	ציטוט תקני של המקורות בגוף העבודה ועריכת רשימת המקורות לפי הכללים
10%	שימוש בעברית תקינה ועריכה נאה של העבודה כולה, דפי שער, תוכן עניינים, תקציר ונספחים
100%	סה"כ

הגשת העבודה ובחינת הגמר

- יש להגיש למזכירות המחלקה שני עותקים של העבודה, בכריכת ספירלה.
- העבודה תיבדק על ידי שני הבוחנים שיקיימו את בחינת הגמר לתואר של הסטודנט.
- בחינת הגמר מתייחסת למכלול הלימודים לתואר שני ולא לעבודת סקירת הספרות בלבד.
- יינתנו שני ציונים נפרדים: ציון על עבודת סקירת הספרות וציון בבחינת הגמר.

בהצלחה!

דוגמה לדף שער

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה
התכנית להוראת המדעים והטכנולוגיה

סקירת ספרות בנושא

XXXXXX

מוגש על ידי XXX (שם הסטודנט)

מנחה: דר' \ פרופ' XXXX

יוני, 2012

תמוז, תשע"ב

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות להשלמת התואר
"מוסמך במדעי הרוח והחברה"